

לכתב עת

ע"פ י"ג

בזמן צדק אבני אבן

(11) אלה עתה

(א) אלה עתה (י"ג א' ק"ו)

(ב) אלה עתה (י"ג א' ק"ו)

(ג) אלה עתה (י"ג א' ק"ו)

(ד) אלה עתה (י"ג א' ק"ו)

(ה) אלה עתה (י"ג א' ק"ו)

(ו) אלה עתה (י"ג א' ק"ו)

האלמנה מבקשת שלא יקראו לנכד ע"ש בעלה כי תיזכר ותכבד

אלמנה הדואבת מאד על פטירת בעלה שנפטר זה עתה, ונולד לה נכד, ובנה וכל בני המשפחה רוצים לכבד את אביהם, ולקרא לנכד על שם האב המנוח, והאלמנה מבקשת מבנה שלא יקרא לנכד על שם בעלה, כי כל זמן שתראה אותו תיזכר בבעלה ותבכה. הבן שואל האם לקרא לבן על שם האבא [מאחר ונראה לו שהאם אינה צודקת], או בכל זאת לשמוע לקולה של אמו, ולא לקרא לילד בשם אביו?

א' (ע)

ב' (ד) י"ג א' ק"ו

כ ויש אומרים דאינו כו'. מיהו אע"פ שאינו מחוייב לכבדו אסור לנערו, דלקמן סימן רמ"א סעיף ד' ה'.

יח ממוזר חייב בכבוד אביו ובמוראו (יז) [כח] אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתירא ממנו: הגה ב [כט] ויש אומרים (ס) דאינו מחוייב (סז) לנכד אביו רשע י' אלא אם כן עשה י' תשובה:

א' הלא יקרא - אלה עתה

ג' אלה עתה

תשובה

הצעתו את השאלה לפני גיסי הגר"ח קניבסקי שליט"א והשיב שלא לקרא לנכד בשם אביו, כיון שקריאת השם על שם האב היא מצות כיבוד אב, ומאידיך זה יגרום צער לאם, ויש יותר להתחשב בצער ולוותר על כבוד האב. ויעוין בש"ך (י"ד סימן רמ סק"ב) שכתב שאע"פ שאינו מחוייב לכבד אביו כשהוא רשע, אסור לצערו, ויעוין בכסף משנה (פ"ו מהלכות ממרים הלכה ז) דסבירא ליה דכי אמרינן כבוד אב משל אב הני מילי לכבודו, אבל כדי שלא לצערן יש לו לאבד כל ממון שבעולם, יעו"ש. הרי שיש להתחשב יותר בצער מאשר בכבוד אביו.

ומה שרצה מעלתו לחלק בין גרושה לאלמנה ושיהיה על האלמנה מוטל כבוד בעלה גם אחר מותו ושיהיה שייך בה אחרת ואמך חייבים כבוד אביך. לא ידעתי לזה שום טעם, ומה כבוד מהיה האשה חייבת לנהוג בעלה אחר מותו, והלא הרשות צדה להנשא לאחר ואינה כבודו. וכיון דזה פשיטא לן דאלמנה אינה חייבת כבוד בעלה, שוב אני אומר לאיך גיטא לחלק בין אלמנה לגרושה, דגרושה אם אביו מנוה לו דבר ואמו מנוה לו דבר, הגריה צד הבן לשמוע למי שירצה כמבואר ב"ד סי' ר"מ סעיף י"ד, אבל באלמנה אם אביו צוה לו איזה דבר לעשות אחר מותו ואמו האלמנה מנוה לו להיפך, יניח כבוד אב ויקיים כבוד האם, דלעולם כבוד חי עדיף מכבוד המת. ואף דאמרינן מכבדו בחייו ומכבדו במותו, מ"מ עיקר הכבוד הוא בחיים, וא"כ מניח כבוד אביו המת ועוסק בכבוד האם שהיא בחיים, עיי"ש. ואם כן לכאורה יש להעדיף את כבוד האם שהיא חיה, מאשר כיבוד האב שכבר נפטר. ועוד דיש להניח שניחא ליה לאב שמים שלא יכבדוהו, כדי שלא לצער את אלמנתו הדואבת על פטירתו ולא תצא לנפשה מנוחה. ועוד דאפשרות נתינת השם קיימת, דבעתיד יולדו לבן עוד ילדים ואז כשהצער יפוג יוכלו לקרא על שמו.

ג' אלה עתה

י"ב וכתב עוד [סז] בשם הר"מ ג"ע [תשובות והסקים ח"ג סי' טו-טז] שאלוה להחנות זיוס שמת אביו או אמו*, ומונה לומר קדיש על אמו בחיי אביו, ואם אביו מקפיד אע"פ שאמו עשה לו נזרה לומר בשבילה כבוד האב קודם לכבוד האם עכ"ל (ט):

ובמעשה לענין קיום נוואת אביו י"ל דגוף ענין השמעת קול אביו ואמו הוא כמו נחת רוח שזהו נחת רוח להם שיקויים רצונם, ובהיפוך לער להם, ולזה יש לדון דלא שייך לאחר מותם, אף דהמשמעות דברי הש"ע (סי' ר"ע ס"ט) דמחוייב לעשות נוואתו לאחר מותו, א"גם מדברי הב"י (סי' שע"ו הנ"ל) משמע כן להדיא, וע"כ דגם זה ענין כיבוד שמהר צדצריהם (י"ג) ואפשר דהוא בכלל מורא שצריך לירא שלא לעבור על נוואתם וזהו שייך ג"כ אחר מיתה וההיא י"ד דהט"ז שם (ס"ק ג') דאינו סותר דבריו הוא רק צפניו, קיום נוואתם שאני דאינו בכלל סותר דבריו, דפירושו שאינו סותר לומר אין הדבר כן ואין הלכה כן, דזה ליכא גנאי רק צפניו, אבל שלא לעבור על נוואתו הוא ענין אחר, ושייך בכל ענין אף שלא צפניו וי"ל דה"ה לאחר מיתה.

והנה דגוף הדין אם נוואת אמו או אביו לעשות דבר אחרי מותו, אם צריך לקיים הנוואת מדין כיבוד דבר זה צריך עיון לדינא, דמצינו בצרייתא פ"ק דקדושין (דף ל"א) מכבדו בחייו ומכבדו במותו וכו' ומצינו ג"כ להיפוך צפ' י"ב דכתובות (דף ק"ג) דאינו מחוייב כבוד אחיו הגדול אחר מיתת אביו, אף דכיבוד אשת אביו ואחיו הגדול הוא מדין כיבוד אב כמ"ש הרמב"ן שם לפי שגנאי להם שיתצוו לתולדותם והם מלכודים בזה הרבה ומנהג כל האנשים ליקר צניהם לנהוג כבוד בגדליהם עיי"ש, מזה משמע לכאורה דאינו מחוייב בכיבוד אב לאחר מותו, ולזה צ"ל לחלק דענין שהוא כבוד וגדולה בעצמותו כ' כמו לומר אבא מארי, דצוה מגביה כבוד אביו זהו שייך ג"כ לאחר מיתה, אבל כיבוד לעשות נחת רוח לאביו כעין מאכילו ומסקהו למנוע לערות אביו ומכלל הזה לכבד אשת אביו ואחיו הגדול שהוא ענין נחת רוח לאביו ומניעת לערו ממנו בזה יש לומר דלא שייך לאחר מיתה (י"ג) דלא אכפת להו בזה.

אור דבר

הדברים מופלאים. הקב"ה שולח את משה לגאול את ישראל מעבודת לחירות, להצילם מעבודת פרך קשה המכלה את הגוף והנפש ומעינויים איומים ונוראים, כדי לבחור בהם לממלכת כוהנים וגוי קדוש ולתת להם תורה מן השמים, שהיא עילת חוקות שמים וארץ*, להכניסם לארץ הבחירה ולהקים בה את בית המקדש, מקום השראת השכינה, ויש איפוא, בשליחות זו פיקוח גפש של אומה שלמה, עם הסגולה, וגם מטרת כל הבריאה ותכלית מעשה בראשית. והנה משה רבינו, אוהב ישראל, רעיא מהימנא, המוסר עצמו עליהם ונותן בעדם דמו ונפשו (ראה ספרי האזינו) ואומר: „ימות משה ומאה כיוצא בהם ולא תינזק צפורנו של אחד מהם“ (יל"ש ואתחנן תתכא) — משה זה מסרב לקבל עליו את התפקיד הנשגב הזה. ולמה? משום שהוא חושש שמא יגרום בזה צער לאהרן אחיו. בשעה גדולה זאת שעומדת לפני משה משימה כבירה וזכות נצחית נפלאה פנו והקב"ה מתגלה לפניו באורח פלא ומטיל עליו את המשימה הזאת, הוא אינו מתעלם מצער כל שהוא של יחיד ומוותר בגללו על שליחותו ויעדרו על כל הישגיו וזכויותיו.

ועוד, שאם אהרן היה באמת מצטער על כך, הלוא היה צער זה לא משונה כ"י אין מן הדין שיחיד יעמוד על זכויותיו הפרטיות בשעת הרת עולם זו הקשות בגאולת כלל ישראל ובתכלית כל הבריאה, ובכל זאת התחשב בזה משה רבינו וסירב בגללו מלקבל את המשימה הגדולה הזאת שהטיל עליו הקב"ה, ואמר לו, „שלח נא ביד תשלח“.

ומכאן כמה שיש לעמוד על כל צער משהו של הזולת, ושאינו לוותר עליו בשום נסיבות שבעולם, באשר האדם נברא בצלם האלקים והוא חלק אל"י ממעלה וכל הפוגע בו כאילו פוגע בשכינה, כביכול (ראה חז"ל: „הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה“, סנהדרין נח).